

**Гораш К. В.**  
*кандидат педагогічних наук,  
старший науковий співробітник,  
завідувач науково-організаційного відділу*  
Інститут педагогіки НАПН України  
м. Київ, Україна

## **АПРОБАЦІЯ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ «МЕТОДИ І ЗАСОБИ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

Сучасні дослідження прогностики набувають актуальності, зокрема в освітній галузі, яка нині перебуває на етапі системного реформування, що зумовлює впровадження в освітній процес нових навчальних дисциплін, елективних курсів і спецкурсів, які б дали змогу педагогічним працівникам бути активними та компетентними учасниками розбудови Нової української школи.

Одним із основних складників процесу реформування освіти є підготовка педагогічних працівників до інноваційних змін та передбачення наслідків інноваційних процесів і прогнозування розвитку освітніх об'єктів.

Прогнозування розвитку загальної середньої освіти тлумачиться нами як науково-організована діяльність спеціально підготовлених фахівців, яка ґрунтується на досягненнях науки й техніки, науковому знанні про процеси еволюції людства, закономірностях розвитку систем (соціальних, економічних, педагогічних тощо) та спрямована на створення прогнозів про можливий стан освіти й об'єктів її розвитку в ближньому та дальньому майбутньому [1; 2].

Суб'єктами прогнозування розвитку загальної середньої освіти можуть бути як науково-дослідні інститути (або створенні на їх базі структурні підрозділи), науково-педагогічний склад яких має відповідну підготовку, так й окремі фахівці, які володіють методологією прогнозування освітніх процесів, уміннями та навичками наукового дослідження і застосування прогностичного інструментарію (методів і засобів прогнозування) [2; 4].

Фахове прогнозування розвитку освітніх об'єктів потребує спеціальної підготовки педагогічних працівників до застосування методів і засобів

прогнозування на таких рівнях, як: студент педагогічного закладу вищої освіти; вчитель; керівник закладу загальної середньої освіти; спеціаліст (методист) районного (міського) органу управління і методичного забезпечення освіти.

Елективний курс «Методи і засоби прогнозування розвитку загальної середньої освіти» розроблено згідно програми фундаментального дослідження з теми «Прогнозування розвитку загальної середньої освіти як рівневої системи», яке проводилось в Інституті педагогіки НАПН України в 2016-2018 роках.

Анкетування, що проводилось на констатувальному етапі дослідження проблеми прогнозування розвитку загальної середньої освіти серед різних категорій слухачів підвищення кваліфікації педагогічних працівників (опитано – 68 респондентів), дало змогу з'ясувати, що: 1) 100% - вважають необхідним *фахове прогнозування* наслідків нововведень в освітній процес; 2) довіряють прогнозам – 53 % опитаних; 3) щодо методів прогнозування, то лише 3% назвали такі, як опитування, аналіз та «обговорення проблеми»; 4) про застосування методів прогнозування в професійній діяльності повідомили лише 8% (серед них і ті, які взагалі не назвали жодного відомого їм метода прогнозування); 5) свій рівень володіння методами педагогічного прогнозування опитувані оцінили так: 0% - високий, 1% - достатній, 17% - недостатній, 82% - не маю досвіду.

Аналіз результатів анкетування дав змогу дійти таких висновків, що в сучасних умовах інноваційних змін освітньої системи педагогічні працівники не готові до фахового передбачення результатів нововведень (як локального рівня, так і рівні масштабного), отже є потреба в упровадженні сцеккурсів (елективних курсів) в освітній процес закладів вищої освіти.

Метою елективного курсу «Методи і засоби прогнозування розвитку загальної середньої освіти» є формування в студентів закладів вищої педагогічної освіти та вдосконалення в слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійної компетентності, зокрема з наукового прогнозування розвитку об'єктів загальної середньої освіти.

Програмою елективного курсу передбачено різні форми занять: лекції, практичні, семінарські заняття та самостійну роботу слухачів; зміст програми дає змогу слухачам курсів підвищення кваліфікації оволодіти необхідним обсягом знань і вмінь для прогнозування та стратегічного планування розвитку освітніх об'єктів і процесів [2].

Очікуваними результатами впровадження елективного курсу «Методи і засоби прогнозування розвитку загальної середньої освіти» є сформовані у слухачів курсів підвищення кваліфікації ( студентів педагогічних закладів вищої освіти) такі компетенції, як:

- *концептуальна* (когнітивна) – здатність здійснювати прогностичну діяльність на основі наукових знань про методи та засоби для прогнозування розвитку різних видів освітніх об'єктів, обґрунтовувати вибір методів і засобів прогнозування, аргументувати поєднання різних видів методів у дослідженні прогностного фону та розробленні прогнозів;

- *продуктивна* – здатність поетапно розробляти прогноз (наприклад, прогноз результативного впровадження змін, розвитку закладу освіти, розвитку учня або учнівського колективу, професійного розвитку вчителя тощо), визначити та обґрунтовувати етапи розроблення прогнозу і методи прогнозування;

- *інформаційна* – здатність проводити роботу щодо пошуку, відбору, оцінювання, обробки, збереження та презентації інформації про об'єкт прогнозування, визначення прогностного фону тощо;

- *контекстуальна* – здатність визначати стан мікросередовища (соціального, освітнього, особистісного (для прогнозування розвитку дитини або професійного розвитку педагога) на основі різних видів аналізу макросередовища, в якому перебуває об'єкт прогнозування, визначати складники і чинники, що впливають на розвиток об'єкта прогнозування;

- *комунікативна* – здатність ефективно спілкуватись, чітко висловлювати думки; працювати в групі на спільне досягнення результатів; оцінювати

специфіку ситуації спілкування та відповідно до цілей прогнозування вибудувати моделі спілкування.

Структура елективного курсу включає три змістові модулі:

- 1) «Методологічні основи прогнозування розвитку загальної середньої освіти»;
- 2) «Методи і засоби прогнозування розвитку загальної середньої освіти»;
- 3) «Прогностична діяльність у системі загальної середньої освіти».

На семінарських і практичних заняттях слухачам пропонується розробити прогноз, що передбачає: визначення об'єкту прогнозування, його комплексне дослідження та встановлення взаємозв'язків між прогнозним фоном й якісними характеристиками (або станом об'єкта), вибір та обґрунтування методу або системи методів і засобів прогнозування; розроблення гіпотез і плану прогностичної діяльності (завдання, заходи і процедури), визначення (розрахунок) термінів процесу прогнозування; застосування методів у розробленні прогнозу, презентація прогнозу та колективне обговорення з метою підтвердження (або заперечення) його достовірності.

Також, студенти (слухачі) вивчають основні види науково-методичного супроводу прогностичної діяльності педагогічних працівників на рівні: вчителів, керівників закладів загальної середньої освіти, методистів районних (міських) відділів (управлінь) освіти та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти) на етапах розроблення прогнозу та тренуються у консультуванні щодо розроблення прогнозів їхніми колегами [1; 3; 4].

Такі види занять, як індивідуальні та самостійна робота передбачені з метою вивчення студентами (слухачами) рекомендованої й додаткової літератури та виконання завдань для самостійної роботи і самоконтролю.

Впровадження елективного курсу розпочато з 2019 року на базі Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти».

Слухачам курсів підвищення кваліфікації по завершенню навчання пропонувалось відповісти на ті ж запитання анкети, що пропонувались на

констатувальному етапі дослідження. За результатами анкетування (опитано – 32 слухача) нами з'ясовано, що 1) 100% - вважають необхідним *фахове прогнозування* наслідків нововведень в освітній процес; 2) довіряють прогнозам – 86 % (з них більшість вказали саме на фахові прогнози); 3) кожен з респондентів назвав понад 5 методів прогнозування та де-які слухачі вже розподіляють їх за видами; 4) про застосування методів прогнозування в професійній діяльності повідомили 72%; 5) рівень володіння методами педагогічного прогнозування слухачі визначили як: 0% - високий, 64% - достатній, 36% - недостатній, 0% - не маю досвіду.

Отже, впровадження елективного курсу «Методи і засоби прогнозування розвитку загальної середньої освіти» в освітній процес закладів вищої освіти, зокрема – післядипломної педагогічної освіти, дасть змогу підвищити професійний рівень розвитку керівників закладів загальної середньої освіти, спеціалістів відділів (управлінь) освіти й методистів районних (міських) методичних центрів) і вчителів, що сприятиме ефективності їх професійної діяльності в умовах інноваційних змін вітчизняної освіти.

#### Список літератури:

1. Гораш К. В. Психологічна структура прогнозування розвитку загальної середньої освіти. *Український педагогічний журнал*. – 2016. – № 4. – С. 94–99.
2. Гораш К. В. Зміст програми елективного курсу «Методи і засоби прогнозування розвитку загальної середньої освіти». *Проблеми сучасного підручника: збірник наукових праць*. Київ, 2018. Вип. 21. С. 118–133.
3. Карманчиков А.И. Логика педагогического прогнозирования. Монография. ... 2012. – 83 с.
4. Онищук Л.А. Концепція прогнозування розвитку загальної середньої освіти. – К.: Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2016. – 36 с.